

Inleiding

Vandaag, 13 september 2009 is het opnieuw Open Monumentendag. Lokale comités dragen het evenement. Zij werken voor elke stad of gemeente een programma uit dat aansluit bij het jaarthema.

Open Monumentendag (OMD) laat het publiek van dichtbij kennismaken met het bouwkundig, landschappelijk en archeologisch erfgoed. Het doel is bewustmaking en daarmee versterking van de solidariteit rond erfgoedzorg. Want wat we leren kennen en begrijpen, gaan we ook makkelijker waarderen. En die waardering is niet alleen het begin van behoud en zorg, maar leidt ook tot wat men maatschappelijke integratie van het erfgoed is gaan noemen. Bouwkundig en ander erfgoed is niet alleen belangrijk om esthetische of historische redenen. Het stelt ons ook in staat allerlei waarden te delen door het te gebruiken en ervan te genieten.

Open Monumentendag Vlaanderen is bij deze 21ste editie intussen een evidentie geworden, een jaarlijkse cultuurmanifestatie waarbij alle registers worden opengetrokken. Op die ene dag wordt aandacht gevraagd voor de waarde van ons bouwkundig erfgoed en inzicht geboden in de historische, actuele en toekomstige context. De resultaten zijn duidelijk: meer dan ooit is iedereen er zich van bewust dat het behoud en de openstelling van ons patrimonium de investering waard is.

Sinds 1992 werkt de Open Monumentendag met een jaarlijks wisselend thema. Zo kunnen elk jaar nieuwe gebouwen aan bod komen, en kunnen verworpen monumenten op een andere manier belicht worden. Het thema voor 2009 is **Zorg**. Hierin staat de zorg voor de mens en het patrimonium dat er voor werd ontwikkeld centraal.

De Heemkring Opwijk-Mazenzele, het lokaal OMD-comité, werkte ook voor deze editie van Open Monumentendag traditiegetrouw een kwalitatief programma uit dat rechtstreeks aansluit bij het centrale thema voor Vlaanderen 'Zorg'. Nu gebeurt dit in samenwerking met het Opwijkse kunstenaarscollectief Toer&Taxus. Hierbij wordt sterk de nadruk gelegd op concrete informatie, in hoofdzaak rechtstreeks aansluitend op het jaarthema, en vooral, sensibilisatie van het publiek voor monumentenzorg.

Onze OMD-locatie is de **vroegere jongensschool van Nijverseel**. De 'gemeenteschool 2' werd gebouwd in 1938 naar de plannen de talentrijke Opwijkse architect Paul Semal. Het geheel werd als monument beschermd met een ministerieel besluit van 15 mei 2009.

Het programma toont een rijke variatie: een vrije rondgang in de verschillende lokalen en gebouwen van de vroegere schoolsite, een foto- en documenttentoonstelling over zeven Opwijkse zorgmonumenten, een tentoonstelling over de Opwijkse architect Paul Semal, informatie en een stand van zaken van enkele actuele plaatselijke erfgoeddossiers, een kunsttentoonstelling door Toer&Taxus met werken die ontstaan zijn vanuit het thema school/tijd/herinnering, deze publicatie 'Bouwen voor 'Zorg' in Opwijk en Mazenzele,... De verschillende onderdelen van het programma, zijn op elkaar afgestemd en vullen elkaar in grote mate aan.

Al verschillende jaren nemen wij ook deel aan OMDjunior, dat vroeger 'MonumentenMaandag' heette. We gaan er wel prat op dat onze Heemkring al jaren de Opwijkse jongeren bij het OMD-gebeuren betreft en op die manier aan de volgende generatie monumentenzorgers werkt. Dat is dit jaar niet anders. Wij vinden het immers bijzonder belangrijk dat de jeugd, zo jong mogelijk, kan kennismaken met haar eigen verleden en haar eigen erfgoed.

Daarbij proberen wij ervoor te zorgen dat zij informatie op hun niveau krijgen die zij hopelijk ook voor later kunnen meenemen.

Ook dit jaar hebben wij, in samenwerking met Toer&Taxus, een OMD-programma vertaald naar de schoolgaande jeugd. Deze editie van OMDjunior kreeg als thema en titel: 'Mijn naam is Semal: architect Paul Semal'. OMDjunior vindt plaats op maandag 14 en dinsdag 15 september.

Niet minder een 11-tal klassen, met in totaal ruim 200 'kids', zijn ingeschreven voor deze Open Monumentendag op jeugdmaat.

De vroegere jongensschool van Nijverseel kreeg in het voorjaar 2009 een nieuwe echte zorgfunctie na jaren van leegstand. Wij zijn de huidige gebruikers van de vroegere school, de Groep Intro vzw (regio Vlaams-Brabant) erg dankbaar om ons met Open Monumentendag en OMDjunior zo gastvrij in hun lokalen te willen ontvangen.

Wij hopen dat u ook u zult genieten van dit plaatselijk OMD-programma.

Zorgmonumenten in Opwijk en Mazenzele

Met het thema 'zorg' hadden de lokale OMD-organisatoren weer een stevige kapstok om ons OMD-programma aan op te hangen. Tot in het kleinste dorp zijn er aanknopingspunten te vinden om de geschiedenis van de zorg te illustreren. In essentie is dat cultuurgeschiedenis. De omstandigheden en de praktijk van die zorg vertellen immers veel over de cultuur waarin werd geleefd.

De lijst van zorgmonumenten en -gebouwen met een architecturale of geschiedkundige erfgoedwaarde die in Opwijk en Mazenzele aanwezig zijn, is eerder beperkt. Van de zeven weerhouden gebouwen zijn er vijf met een (vroegere) onderwijsfunctie. Dit duidt ook aan hoe belangrijk zorg voor de opvoeding wel was (en is), ook in onze eerder kleine plattelanddorpen.

Andere aanwezige zorgmonumenten of zorgherfgoed hebben wij bewust niet weerhouden voor deze OMD editie. Zo willen wij de kerken (zorg voor het 'geloof'), onze parken en (groene) openbare pleinen (zorg voor groen), de begraafplaatsen (zorg voor de doden',... voorbehouden voor eventuele benutting bij een ander relevant thema bij Open Monumentendag.

Bij het verhaal van de behandelde gebouwen hebben wij het niet alleen over de geschiedenis van het bouwwerk, over de stijl en de architecturale waarden,... maar ook, en soms vooral, over hun (gewezen) zorgfunctie. En natuurlijk wordt één en ander in zijn historische context geplaatst. Er wordt ook geregeld verwezen naar andere -eventueel niet meer bestaende- gebouwen met een gelijkwaardige zorgfunctie.

Uiteraard schenken wij de meeste aandacht aan onze OMD-locatie: de vroegere jongensschool van Nijverseel.

Het is wellicht geen toeval dat een aantal van de weerhouden gebouwen in bijzondere omstandigheden bijkomende zorgfuncties vervulden. Het Pensionsaat Lindemans, de Sint-Pauluszaal, De Waag,... waren vooral tijdens WO I een toevluchtoord en een onderdak voor vluchtelingen en voor ingekwartierde soldaten of waren een opslag- en verdeelplaats voor hulpgoederen voor de plaatselijke verkommerde bevolking. Zo krijgt hun status van zorgmonument een extra dimensie.
